

SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION
Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, May 24th -25th, 2019. 323-333

INTEGRĒTA MĀKSLAS DARBU KATALOGA „KLUSĀ DABA” NO LATGALES KULTŪRVĒSTURES MUZEJA KRĀJUMA DIZAINS

Design of an Integrated Arts Catalogue “Still Life” from the Collection of Latgale Culture and History Museum

Inese Dundure

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latgales Kultūrvēstures muzejs, Latvija

Diāna Apele

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. Museums of the world store countless artistic values, which are predominantly located in secure storages, looked after and cared for by museum staff. The museum as a democratic institution in the modern situation wants to be the mediator and unifier of communities, making the cultural and historical values available in their collections accessible to people with special needs, including those with vision impairments, thus widening their circle of visitors. The aim of the article: Study the importance of tactile perception in ensuring accessibility of artistic works to people with vision impairments and analyse the acquired results of the arts catalogue “Still Life” supplemented with tactile images usage in the museum educational programs. The research results were obtained using theoretical research methods: study, analysis and assessment of scientific and journalistic literature, which reveals the essence of the problem, as well as the reflection of personal experience.

Keywords: Integrated arts catalogue, Latgale Culture and History Museum, still life, graphic design, tactile graphics, vision impairment.

Ievads

Introduction

Muzeji pasaulē glabā neskaitāmas mākslas vērtības, kas lielākoties atrodas drošās glabātuvēs, tiek muzeja darbinieku pieskatītas un aprūpētas. Bez šaubām, neviens pat vislielākais pasaules muzejs fiziski nevar izlikt publiskai apskatei visus mākslas darbus, kas ir tā krājumā, tāpēc tiek izdoti gan kolekciju katalogi, gan mākslas reprodukciju albumi, gan arī veidotas virtuālās ekspozīcijas internetvidē. Šādas muzeju aktivitātes ir interesantas un nepieciešamas ikvienam sabiedrības loceklim, kas ciena mākslas vērtības, vēlas papildināt savas zināšanas. Mūsdienu drukas tehnoloģijas ļauj skatīt izcilus gleznu reprodukciju albumus, kas drukāti uz labākās kvalitātes papīra un dod iespējami patiesāko priekšstatu par oriģinālu. Mājās ikviens interesents var aplūkot tūkstošiem kilometru tāla

pasaules prestižākā muzeja slavenāko autoru mākslas darbus arī virtuālā galerijā. Protams, tas nevar aizstāt iespaidu, ko mākslas baudītājs saņem muzeja izstāžu zālē, apskatot gleznas vai skulptūras oriģinālu. Izstāžu kuratori ir izdomas bagāti, lai ieinteresētu apmeklētāju fiziski doties uz muzeju un uzzināt izstādes vai ekspozīcijas koncepciju, izlasīt anotāciju un baudīt radīto atmosfēru (Dundure & Apele, 2016).

Muzejs kā demokrātiska institūcija mūsdienu situācijā vēlas būt kopienas starpnieks un vienotājs, padarot pieejamas savos krājumos esošās kultūrvēsturiskās vērtības cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, tādā veidā paplašinot savu apmeklētāju loku.

Pētījuma mērķis: Izpētīt taktīlās uztveres nozīmi mākslas darbu pieejamības nodrošināšanā cilvēkiem ar redzes traucējumiem un analizēt izstrādātā kataloga “Klusā daba” ar taktīlu attēlu pielikumu izmantošanas rezultātus.

Pētījuma rezultāti tika iegūti, izmantojot teorētisko pētījumu metodes: zinātniskās un publicistiskās literatūras studēšana, analīze un izvērtēšana, kas atklāj attiecīgās problēmas būtību, kā arī personīgās pieredzes refleksija.

Raksta pirmajā daļā, autore izvērtējušas taktīlās uztveres nozīmi mākslas darbu pieejamības nodrošināšanā cilvēkiem ar redzes traucējumiem, kas sniedza pētījumam zinātnisko pamatojumu un apstiprināja izvirzītās problēmas aktualitāti un otrajā daļā aprakstīja mākslas darbu kataloga “Klusā daba” dizaina izstrādi, kas sevī ietvēra analīzi par taktīlās grafikas pielietojumu gleznu reprodukciju izgatavošanā un analizēja pielietotās tehnoloģijas mākslas kataloga izveidē.

Taktīlās uztveres nozīme mākslas darbu pieejamības nodrošināšanā cilvēkiem ar redzes traucējumiem

The Importance of Tactile Perception in Ensuring Accessibility of Artistic Works to People with Vision Impairment

Informācijas pieejamības nodrošināšana jebkuram sabiedrības loceklim, it īpaši sensorās uztveres funkciju ierobežotā izmantošanā, ir svarīgs uzdevums, kas jāveic arī muzeju jomā strādājošiem. Visvairāk informācijas trūkumu izjūt cilvēki ar neredzību, tie ir 85-90% no visiem sajūtu orgānu darbības traucējumiem kopumā (Landra & Tūbele, 2011). Informācijas un tehnoloģiju straujas attīstības apstākļos ir visi priekšnoteikumi, lai šo informatīvo tukšumu aizpildītu un piedāvātu visām kopienām mūsdienu sabiedrībā harmoniskas izglītošanās iespējas un labāku dzīves kvalitāti.

Ienākot jaunā gadu simtenī, muzeju centieni iesaistīt līdz šim novārtā atstātās sociālās grupas izstāžu un pasākumu norisē ieņem aizvien stabilāku vietu šo kultūras iestāžu nākotnes vīzijās un stratēģijās. Šādas iniciatīvas izskan gan no mākslinieku puses, gan sabiedriskajām organizācijām, gan pašiem muzejiem. Atverot mūsdienu muzeja mājas lapu, bieži vien var redzēt piedāvājumus

dažādām sociālām grupām, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Cilvēkiem ar redzes problēmām tiek organizētas tā sauktās „taustes tūres”, kad izstāžu kurators vai cilvēks ar speciālām zināšanām iepazīstina grupas dalībniekus ar muzeja eksponātiem, kas ir speciāli atlasīti, sagatavoti un izkārtoti taktilai apskatei. Tāpat tiek piedāvāts iekļauties klausītāju grupā un audiāli iepazīt gleznu izstādes eksponātus, kā arī lietot paskaidrojošos materiālus, kas sagatavoti Braila rakstā vai ar palielinātiem burtiem. Šie ikdienas piedāvājumi neizslēdz arī muzeju īpašos projektus, kas vērsti uz padziļinātu mākslas darba būtības izskaidrošanu.

Neredzīgiem cilvēkiem bez īpašas asistences vai sagatavošanās ir liegta mākslas vērtību iepazīšana muzeju ekspozīcijās un izstāžu zālēs, jo savas specifikas dēļ māksla lielākoties ir vizuāla parādība vai lielums. No tā izriet jautājums: kā un vai vispār neredzīgs apmeklētājs var jēgpilni uztvert mākslu? Vizuālajā pasaulē kontakts ar mākslu notiek vizuāli, māksla ir radīta vizuāli un darba procesā papildīta ar saturu arī vizuāli (De Coster & Loots, 2004). Īpaši tas jāteic par glezniecību, kur tikai visi parametri un izteiksmes līdzekļi kopumā – formāts, kompozīcija, kolorīts, faktūra - veido pilnīgu mākslas darba uztveres ainu. Mākslas baudīšana vizuāli nes sev līdzī ne tikai fizisku parametru konstatāciju, bet estētiskos un filozofiskos aspektus, vērtējus un atzinumus. Tā vienmēr reflektē sabiedrības svārstības, morālās vērtības, tik pat labi, kā to pārskatīšanu. Māksla var būt kritiska, deformējoša, simboliska, un tai vienmēr ir saikne ar sabiedrības vizuālo tēlu. Neredzīga cilvēka konfrontēšana ar mākslu izraisa šaubas un virkni jautājumu, atbildes uz kuriem ir jāmeklē neredzīgu cilvēku iesaistīšanās un izglītošanās. Arī cilvēks ar redzes traucējumiem lieto vizuālus konceptus, kas var būt saglabājušies no laika, kad redze vēl nebija zaudēta, tie var būt daļēji uztverti ar redzes atlikumu, pat neredzīgs cilvēks saprot, ka redze ir ļoti svarīga pasaulē, kurā viņš dzīvo. Šī iemesla pēc, cilvēki ar redzes traucējumiem interesējas par mākslu kā būtisku dzīves aspektu, kā informācijas un pieredzes avotu (De Coster & Loots, 2004).

Apmeklētājiem ar vājredzību esošais muzeju piedāvājums ir daļēji vizuāli tverams, taču arī tādai uztverei ir nepieciešama sagatavotība gan no muzeja puses, gan paša cilvēka. Mākslas darbu reprodukciju aplūkošana izstāžu katalogos, var sniegt priekšstatu, piemēram, par liela izmēra gleznu, kas vājredzīgam cilvēkam nav fiziski tverama kopumā, taču samazinātā mērogā uztvere uzlabojas. Tālāk var sekot detaļu aplūkošana oriģinālā ar paskaidrojumiem un palīdzību no muzeja darbinieku vai pavadošās personas puses. Te jāpiemin vājredzības dažādās izpausmes, tāpēc šāds mākslas darba uztveres veids derēs tikai daļai cilvēku ar redzes problēmām.

Muzeju ekspozīcijās nereti tiek ievietoti priekšmeti vai objekti, kuriem jau pēc sākotnējās ieceres ir ļauts pieskarties. Tas, galvenokārt, attiecas uz tēlniecības darbiem mākslas izstādēs – apaļskulptūrām, bareljefiem, ciļņiem vai instalācijām - ar noteikumu, ka pieskārieni neietekmē priekšmeta materiālu un ka

tie ir droši un stabili novietoti telpā, nepakļaujot kļūmīgai situācijai to aplūkotājus. Nereti šādai taktīvai uztverei muzeju ekspozīcijās ir novietoti vēsturiski artefakti vai to atdarinājumi, lielu objektu modeļi vai maketi, kas ļauj arī pilnīgi neredzīgam cilvēkam iekļauties apmeklētāju vidū (Dundure & Apele, 2016).

„*BEYOND SEEING: art that brings together the blind and sighted*” (ĀRPUS REDZAMĀ: mākslas, kas saved kopā neredzīgo un redzīgo pasauli) - tā tika nosaukts sadarbības projekts un izstāde, ko 2013.-2014. gadā realizēja Admontas benediktīniešu klosteris, Austrijas Kultūras forums Maskavā un Mūsdienu mākslas centrs WINZAVOD. Projekts paredzēja to, ka pirmo reizi kopš 2002. gada, kad Admontas klostera Mūsdienu mākslas muzejā tika izveidota speciāla kolekcija „Ārpus redzamā”, tā tika parādīta ārpus Austrijas – Mūsdienu Mākslas centrā WINZAVOD Maskavā (Stift Admont, 2014).

Iesākot veidot šo kolekciju, tika pieaicināti 25 mākslinieki no dažādām valstīm, kas laika gaitā radīja darbus tieši izstādei ar nosaukumu *BEYOND SEEING*. Izstādes darbiem bija jābūt veidotiem tā, lai tos varētu uztvert gan neredzīgs, gan vājredzīgs, gan redzīgs cilvēks. Tikai dialogs starp redzīgajiem un neredzīgajiem izstādes apmeklētājiem pilnībā atklāja darbu būtību. Izstādes darbi bija vienoti galvenajā idejā par nevizuālu mākslas pieredzi. Tai pašā laikā katram darbam bija sava māksliniecišķā forma, kas izteica projekta mērķi (Stift Admont, 2014).

1.attēls, 2.attēls *Apmeklētāji Admontas klostera mākslas kolekcijas BEYOND SEEING izstādē*

Figure 1, Figure 2 *Visitors at the Exhibition of Admont Abbey Arts Collection BEYOND SEEING* (<http://www.stiftadmont.at/en/beyond-seeing/>)

Gleznojumi, instalācijas, multimediju darbi bija pilnīgi atšķirīgi un unikāli, nereti ar neparastu estētisko risinājumu. Gandrīz visi darbi bija taustāmi, klausāmi, pat apstāmi, kas tos padarīja, pieejamus tieši neredzīgiem cilvēkiem. Redzīgie apmeklētāji izstādē ienāca ar melnām acu maskām, kas viņiem vaigu vaigā lika sastapties ar pilnīgi jaunu, negaidītu mākslas pusi. Tādā veidā viņiem

tika dota iespēja iedomāties kā „izskatās” neredzīga cilvēka pasaule (skat. 1.att. un 2.att.).

Tas nav vienīgais šāda veida projekts pasaulē. Daudzos studentu un docētāju pētnieciskajos darbos dažādās pasaules mācību iestādēs atspoguļojas sabiedrības apziņā notiekošās izmaiņas par lielāku atbildību kopienās vienam pret otru, savstarpēju saprašanos un atvērtību citādam. Tādi projekti top, risinot arī vājredzīgu un neredzīgu cilvēku problēmas, viņu uztveres īpatnības un vajadzības.

Pētot informāciju un analizējot muzeju līdzšinējo piedāvājumu mākslas vērtību pieejamībā cilvēkiem ar redzes traucējumiem, jāsecina, ka ir daudz panākts tieši trīsdimensionālu artefaktu pielāgošanā, dublēšanā un pasniegšanā taktīlai aplūkošanai muzeju izstāžu zālēs. Mazāk ir piemēru par glezniecības darbu reproducēšanu, tulkošanu un pārvešanu vājredzīgu un neredzīgu cilvēku taustes uztverei. Taktīlās grafikas iespējas paver plašu darba lauku muzeju krājuma pasniegumā cilvēkiem ar redzes problēmām.

Taktīlās grafikas pielietojums gleznu reprodukciju izgatavošanā *Tactile Graphics in the Creation of Painting Reproductions*

Pētījuma gaitā tika izgatavoti trīs gleznu taktīlo zīmējumu komplekti, savukārt rakstā analizēts viens. Visas trīs gleznas atrodas LKM krājuma Mākslas kolekcijā. Pārvešanai un reproducēšanai taktīlajā grafika tika izvēlēti šādi klusās dabas žanra mākslas darbi:

1. Arvīds Egle „Klusā daba” 1967.g., audekls, eļļa 90 x 116 cm, LgKM 6495
2. Helēna Svilāne-Kuzmina “Klusā daba ar citroniem” 1984.g., audekls, eļļa, 50 x 60 cm, LgKM 14185
3. Jānis Unda “Maize”, papīrs, akvarelis, 33 x 46 cm, LgKM 2579

Izvēli noteica gleznu atšķirības gan sižetiskajā papildījumā, gan mākslinieku rokrakstā, gan pielietotajos izteiksmes līdzekļos, gan gleznošanas tehnikā. Taktīlās grafikas attēli, kas tika izgatavoti pēc mākslas darbu reprodukcijām, ir tapuši ar grafiskās datorprogrammas CorelDRAW palīdzību.

Reālisma stila A. Egles klusā daba tika izvēlēta ne tikai attēlotās priekšmetiskās vides, bet arī horizontālā formāta dēļ, jo tas atbilda izvēlēta kataloga formāta virzienam (skat. 3.att.).

3.attēls Arvīds Egle „Klusā daba” 1967.g., audekls, eļļa 90 x 116 cm
Figure 3 Arvīds Egle „Klusā daba” (“Still Life”), 1967, canvas, oil 90 x 116 cm
(LgKM 6495)

Šajā gleznā ir daudz priekšmetu un tiem ir atšķirīgas formas. Pārnesot šo gleznu zīmējumā, problemātisks izrādījās priekšmetu samazinājums līdz A4 formāta lapai. Tomēr tika pieņemts lēmums, ka darbs tiks turpināts un priekšmetu formas ir jāvienkāršo, piemēram, puķu pušķis tika zīmēts daudz nosacītāks, atsakoties no detaļām. Sākumā tika uzvilktas priekšmetu un apkārtesošas telpas kontūrlīnijas. Sekojot pētītajām taktilo attēlu vadlīnijām, ko izstrādājuši tilfografikas speciālisti no *The Brille Authority of North America* (Ziemeļamerikas Braila apvienība), tika izvēlēts atšķirīgs līniju biezums kontūrlīnijām un tekstūru līnijām. Pirmie gatavie zīmējumi divos variantos tika tehniski testēti SIAC vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem, izlaižot tos caur termosildītāju un vērojot vai faktūra veidojas pietiekoši saprotama. Zīmējums ar plānāku kontūru neizdevās, un tika pieņemts lēmums par biežāko līniju lietojumu. Faktūru aizpildījumā arī bija vērojamas kļūdas – no pārāk tievām līnijām neveidojās reljefs. Zīmējumi tika pārstrādāti un kļūdas labotas. Taktilo attēlu Vadlīnijas un standarts taktilām grafikām (*The Brille Authority of North America*, 2010) ietver sevi arī faktūru jeb tekstūru paraugus mikrokapsulu papīram.

Sekojot ieteiktajiem tekstūru veidiem un to sastāvdaļu lielumam un attālumiem starp moduļiem, tika izstrādātas jaunas oriģinālas laukumu aizpildīšanai domātas tekstūras. To zīmēšana norisinājās ar ģeometrisku figūru un līniju rīka palīdzību, katru sākot no viena objekta, piemēram, punkta, un pavairojot līdz tika iegūts vienlaidus tekstūras laukums. Šāds veids izrādījās vispiemērotākais, jo piesaistot un atsaistot vienu moduli no otra, var iegūt jebkuras konfigurācijas laukuma aizpildījumu. Ja izmantot vai pielāgot datorprogrammas piedāvātas tekstūras, tad tāds darbs prasa daudz vairāk darba,

un visbiežāk tādas tekstūras neatbilst vajadzīgajiem parametriem. Visas sagatavotās tekstūras var izmantot nākošajiem taktilajiem zīmējumiem, uzglabājot autoru „bibliotēkā”.

Tekstūru iekļājuma izvēle lielā mērā ir intuitīva, pēc lietotāja reakcijas vēlāk var noteikt, vai tā ir bijusi veiksmīga, vai ir jāmaina tekstūras veids. Blakusesošās tekstūras ir jāizvēlas ļoti rūpīgi, lai tās nebūtu ļoti līdzīgas, lai, piemēram, svītrojums vienam priekšmetam būtu vertikāls, bet blakus noteikti horizontāls. Punktojums nedrīkst būt pārāk smalks, drīkst lietot vairākus punktojuma veidus vienā zīmējumā, tikai to izmēriem un formai jābūt atšķirīgiem. Punkta pamatelementa forma var būt gan rombs, gan kvadrāts, gan arī neregulāras formas punkts. Ja lieto slīpu līniju iekļājumu, tad tām ir jābūt dažādu virzienu diagonālēm, kuras drīkst krustoties, veidojot restīti. Zīmējumā ir jāatstāj gluds, tīrs laukums bez tekstūras, kas arī darbojas kā aizpildījums. Vienlaidus reljefs laukums, ko dod iekrāsošana melnā krāsā, arī ir lietojams nelielu priekšmetu vai elementu aizpildījumā. Īpaši tas noder, lai izceltu kādu centrālo tēlu vai priekšplānā esošu objektu. Kopumā izvērtējot zīmējumu, kritiski jāaplūko visi attēlotie objekti un jāatsakās no nevajadzīgām detaļām, ja tās nepalīdz uztvert attēla būtību. Jāizvairās no detaļu sadrumstalotības, kas traucē taustes uztverē, novērš uzmanību, nogurdina. Taktilās grafikas veidotājs var arī pats piedalīties testēšanā, tā attīstot savu sensoru uztveri.

Eksperimentējot ar formātiem, tika izgatavoti arī A3 formāta zīmējumi. Lai gan praktisko nodarbību rezultātā šie zīmējumi tika testēti un iegūti vairāki pozitīvi rezultāti, tomēr tika nolemts izmantot A4 formāta papīru, jo tas atbilst ērtākajam ar abām rokām aptveramajam laukumam darbošanās laikā. A3 pozitīvie rādītāji skar mazāka izmēra priekšmetu attēlojumu, kurus palielinājumā ir iespējams skaidrāk sajust ar tausti. A3 formāta apgūšanā ir vērojams apgrūtinājums lielo attālumu dēļ starp attēlotajiem objektiem, tas dezorientē un liek vēlreiz un vēlreiz pārlūkot, lai saprastu objektu novietojumu. Lielākoties šī atziņa attiecas uz bērnu un jauniešu auditoriju.

Lai gatavais produkts izskatītos vizuāli pievilcīgs un būtu saturiski interesants un noderīgs, ir jāizvēlas atbilstoši izteiksmes līdzekļi, paņēmieni un tehnoloģijas.

Integrētā mākslas kataloga izveidē pielietotās tehnoloģijas *Technologies Used in the Creation of the Integrated Arts Catalogue*

LKM krājuma Mākslas kolekcijas katalogs „Klusā daba” ar pielikumu vājredzīgiem un neredzīgiem cilvēkiem ir eksperimentāls divdaļīgs produkts, tāpēc pētījuma rezultātā tika nolemts izveidot šī kataloga maketu. Maketa izveidē tika izmantots 2 mm kartons, 150 gramu drukas papīrs, apdrukāta līmplēve un speciālais mikrokapsulu papīrs.

Tā kā teksta sadaļa mākslas katalogā ir paredzēta samērā neliela - kopējais katalogu raksturojošais ievads un gleznu etiķetes, tad uzsvars tika likts uz tā vizuālo - mākslas darbu reprodukciju daļu. Tika veikta darbu atlase un sistematizācija, etiķešu un ievadteksta sastādīšana. No atlasītajiem mākslas darbiem tika izveidota izlase, kas kopumā sastādīja 40 vienības. Atlases mērķis - sasniegt pēc iespējas viengabalainu un harmonisku kopējo iespaidu, izgaismojot Latgales mākslas vērtības, kas glabājas LKM Mākslas kolekcijā. Uzmanība tika pievērta kataloga lappušu spoguļa kompozīcijai, blakus esošo gleznu saskanīgai līdzāspastāvēšanai. Mākslas darbi tika fotografēti ar digitālo fotokameru un digitāli apstrādāti fotogrāfiju rediģēšanas programmā Adobe PhotoSHOP, ko veica LKM fotogrāfs Aleksandrs Bondarenko. Gleznas etiķete jeb nosaukums ar citiem raksturlielumiem tika izvietots gan zem attēla, gan blakus tam, gan divu reprodukciju teksts vienā blokā. Eksperimentālā kataloga lappuses tika digitāli nodrukātas krāsu drukā, un to iesiešana notika ar rokām. Iekšlapām tika izmantots 150 gramu pusmatēts baltais drukas papīrs. Balts papīrs ar Braila rakstu zīmēm uz tā, kas veido savdabīgu virsmas uzirdinājumu, ir tik lakonisks, bet reizē skaists, ka kļūva par iedvesmas avotu, lai atstātu iekšlapās neapdrukātu fonu un balto atstātu kā vāka pamattoni.

Analizējot grāmatu dizaina tendences, autores nolēma, ka veidos izdevuma apvākam izcirstas detaļas. Abām gatavā produkta sastāvdaļām tika izgatavots viens apvāks, kas ir salīmēts no kartona un uz tā vāka izveidoti apļveida izcirtumi, kas ir Braila rakstā izlasāms kataloga nosaukums. Apvāks ir ērti lietojams, jo abu sastāvdaļu izņemšanai ir paredzēta stīga auduma lente. Neredzīgs cilvēks, kas turēs rokas šo katalogu, varēs bez grūtībām saprast, kā tas ir izņemams un ieliekams atpakaļ. Šo apvāku realizācijas gadījumā būs nepieciešams izgatavot mazā tirāžā - līdz 200 eksemplāru, tieši tik, cik būs izgatavoti taktilo zīmējumu komplekta eksemplāri. Mākslas darbu vizuālais reprodukciju albums ir paredzēts lietošanai arī bez apvāka kā atsevišķs muzeja reprezentācijas izdevums.

Pielikums vājredzīgiem un neredzīgiem cilvēkiem, atšķirībā no kataloga maketa, ir lietošanai gatavs produkts nodarbību laikā muzejā. Taktilo attēlu izgatavošanai tika pielietotas tehnoloģijas, kuras pieejamas SIAC vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem „Braila raksta un taktilās grafikas centrā”. CorelDRAW grafiskajā programmā sagatavoto zīmējumu komplekts tika izdrukāts uz īpašā mikrokapsulu papīra. Nākošā posma uzdevums bija šos grafikos zīmējumus padarīt reljefus. Tas tika panākts, virzot attēlus caur termosildītāju, kur siltuma ietekmē papīra virsma kļuva reljefa. Sagatavotais teksts mākslas darbu aprakstiem ar Braila tulkošanas programmu tika iztulkots un izdrukāts Braila rakstā uz 150 gramu balta drukas papīra. Aprakstošajam tekstam bija jābūt vienkāršam, lai tas būtu viegli uztverams un lai tulkojot un drukājot Braila rakstā, tā apjoms nepārsniegtu A4 formāta lapu. Atbilstošie teksti un zīmējumi tika secīgi sakārtoti un iesieti.

LKM krājuma Mākslas kolekcijas kataloga „Klusā daba” vāka dizainam tika izmatotas Braila rakstu zīmes un uzrakstīts nosaukums Braila rakstā. Autores to veica, vadoties pēc *Netherlands Library for Audio Books and Braille* (Nīderlandes audio un Braila raksta grāmatu bibliotēka) sniegtajiem ieteikumiem viņu izstrādātajā metodiskajā materiālā „Grafikas neredzīgiem cilvēkiem rediģēšana”. Braila rakstu zīmes tika izmantotas tāpēc, lai kataloga redzīgajos lietotājos veidotu sapratni un toleranci pret citādo. Tāpat vājredzīgu un neredzīgu cilvēku asistenti un tuvinieki skaidri sapratīs norādi uz produkta mērķauditoriju. Vāks tika izgatavots, izdrukājot tā dizaina attēlu uz līmplēves, kura, savukārt, tika uzlīmēta uz 2 mm bieza kartona.

Kataloga maketu varēs lietot kā prototipu drukātā izdevuma un apvāka izgatavošanas izmaksu aplēsēm. Produkta izveidē iespējams lietot otrreizējas pārstrādes produktus, piemēram, kartonu apvāka izveidei un kataloga vāka pamatnei. Izmaiņas tehniskajā izpildījumā ir iespējamās kataloga drukas realizācijas darbu ietvaros.

Secinājumi **Conclusions**

Kopsummā mākslas valodas tulkošana vājredzīgiem cilvēkiem prasa dziļāku problēmas izpēti un starpdisciplināru pieeju, cilvēku ar redzes traucējumiem uztveres īpatnību izpratni un vajadzību respektēšanu. Muzejos glabāto mākslas vērtību pieejamības nodrošināšana vājredzīgiem un neredzīgiem cilvēkiem ir ceļš uz atvērtāku un iekļaujošu attieksmi no muzeju puses, atsaucību un komunikāciju no sabiedrības kopienām.

Noslēgumā daži būtiskākie secinājumi:

- sabiedrības attieksmes maiņa pret citādo paplašina cilvēku ar redzes traucējumiem iespējas uztvert un baudīt kultūras un mākslas izpausmes;
- grafiskais dizains ar tehnoloģisko risinājumu palīdzību paver plašu darba lauku izglītojošu produktu radīšanā cilvēkiem ar redzes traucējumiem;
- taktilo attēlu izmantošana muzejā ir sabiedrības sociālās grupas vienojoša un integrējoša pieeja mākslas darba tulkošanā un izpratnes veidošanā par mākslu;
- ar taktilās grafikas līdzekļiem radītais jaunais produkts ir atbilstošs muzeja piedāvājuma dažādošanai cilvēkiem ar redzes traucējumiem un lietojams muzeja vidē praktiskajās nodarbībās;
- pielāgotie mākslas darbu taktilie attēli palīdzēs muzejam kā izglītojošai institūcijai veiksmīgāk iekļaut savu apmeklētāju lokā indivīdus ar redzes problēmām.

Autores uzskata, ka vēl ir daudz neatbildētu jautājumu, lai pēc iespējas labāk izzinātu vienas sabiedrības grupas vajadzības, lai saprastu nevizuālas pasaules uztveres īpatnības un bagātinātu to ar pieejamiem un inovatīviem līdzekļiem.

Summary

Ensuring the accessibility of information to any member of society, especially those with limited use of the sensory perception function, is an important task, which also needs to be addressed by those working in the field of museums. The people who feel the lack of information the most are the visually impaired; these are 85-90% of all sensory organ function impairments (Landra & Tūbele, 2011). The circumstances of rapid information and technology development have all the prerequisites for filling in this information void and offering all communities of modern society the opportunities for harmonious self-education and better quality of life.

The research results were obtained using theoretical research methods: study, analysis and assessment of scientific and journalistic literature, which reveals the essence of the problem, as well as the reflection of personal experience.

In the first chapter of the article, the authors assessed the importance of tactile perception in ensuring accessibility of artistic works to people with vision impairments, which provided the scientific grounds for the study and confirmed the importance of the problem; whereas in the second chapter, the authors described the creation of the design of the arts catalogue “Still Life”, which involved the analysis of the use of tactile graphics in the creation of painting reproductions, and analysed the technologies used in the creation of the arts catalogue.

Having studied the information and analysed the previous offer of museums regarding the accessibility of artistic values to people with visual impairments, we have to conclude that a lot has been achieved in the adaptation, duplication and presentation of three dimensional artefacts for tactile viewing in museum exhibition halls. There are fewer examples of reproduction, translation and transfer of paintings for the tactile perception of visually impaired people. The opportunities of tactile graphics open a wide field of work for the presentation of museum collections to people with vision problems.

In the course of the study, three sets of tactile drawings of paintings were created. All the three paintings are located in the Arts collection of Latgale Culture and History Museum.

For the final product to look visually attractive and to have interesting and useful content, suitable means of expression, approaches and technologies need to be chosen. In the creation of the model of the Latgale Culture and History Museum integrated arts collection catalogue “Still Life”, the approach that unifies and integrates the social groups of society has been used. The new product created using tactile graphics is suitable for varying the offer of Latgale Culture and History Museum for people with vision impairments. The integrated arts catalogue can be used for the practical activity prepared in the museum environment. The creation of the model is the basis for the implementation of the next aim – the creation of a printed publication of the arts reproduction catalogue. The integrated arts catalogue will help the museum as an

educating institution to integrate different communities of society into its circle of visitors.

Literatūra References

- De Coster, K., & Loots, G. (2004). Somewhere in between Touch and Vision: In Search of a Meaningful Art Education for Blind Individuals. *International Journal of Art & Design Education*, 23(3), 326-334.
- Dundure, I., & Apele, D. (2016). Mākslas vērtības muzejos un to pieejamība cilvēkiem ar redzes traucējumiem. *Māksla un mūzika kultūras diskursā. V starptautiskās zinātniski praktiskās konferences materiāli*, 33.-43.
- Landra, T., & Tūbele, S. (2011). Taktilās grafikas tehnoloģijas un to lietojums Eiropā, ASV un Latvijā. *Latvijas Universitātes raksti 759. sējums. Pedagoģija un skolotāju izglītība*. 88.-100.
- Stift, A. (2014). *Beyond Seeing: art that brings together the blind and sighted*. Retrieved from <http://www.stiftadmont.at/en/beyond-seeing/>
- The Braille Authority of North America: Guidelines and Standards for Tactile Graphics, 2010*. (2011). Retrieved from <http://www.brailleauthority.org/tg/web-manual/index.html>